

Стамат В., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Миколаївський національний аграрний університет
e-mail: vmkolesnyk@ukr.net

ЛІДЕРСТВО ЯК СУЧАСНА ВИМОГА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МЕНЕДЖЕРА

Ринкова економіка формує нові вимоги до підприємства та його працівників. Управлінська діяльність є одним із найважливіших чинників функціонування й розвитку підприємств в умовах ринкової економіки. Дана діяльність постійно вдосконалюється відповідно до об'єктивних вимог виробництва та реалізації товарів, складності господарських зв'язків, чинників зовнішнього середовища, яке характеризується складністю, мінливістю, невизначеністю. Успіх підприємства багато у чому залежить від здатності менеджера – керівника передбачити можливі ситуації на підприємстві та на цій основі змінювати організаційну структуру, вводити нові види продукції або послуг, планувати їх обсяги, доходи, прибуток й інвестиції для досягнення найбільшого ефекту, здійснювати соціально-психологічний вплив на працівників.

Проблема розвитку лідерства є однією з найважливіших, складних та актуальних у сфері менеджменту. Вона розпочала досліджуватись ще з 50-60-х років ХХІ ст. переважно американськими вченими, зокрема К.Бланшаром, В.Врумом, Ф.Йеттоном, К.Левіном, Р.Лайкертом, Д.МакГрегором, Ф.Фідлером, П.Херсі, та інших. Вони є засновниками провідних теорій лідерства, які використовуються й по теперішній час всією глобальною спільнотою.

Під впливом глобалізаційних чинників, які за останні півстоліття набули суттєвого розвитку та чинять серйозний вплив на світову економіку та суспільство, актуальність феномену лідерства також змінюється і має, на нашу думку, пряму пропорційну залежність. Це означає, чим складніший набір чинників зовнішнього середовища різних компаній, підприємств, організацій незалежно від їх розміру, чим суттєвіший вплив вони чинять, тим необхіднішим є опанування й розвиток навичок лідера у менеджерів всіх рівнів управління.

Менеджер – це керівник, що займає постійну посаду у компанії, організації, яка функціонує у ринкових умовах, й наділений певними повноваженнями щодо прийняття управлінських рішень у конкретних підрозділах чи в цілому на рівні компанії. Він здійснює процес управління людьми, тобто чинить вплив на них. Цей вплив може бути як з використанням адміністративних повноважень, тоді це мається на увазі керівництво і він виступає у ролі керівника, так й з використанням особистих якостей, що, у свою чергу, означає застосування лідерства. У даному випадку менеджер вже буде виступати у ролі лідера.

В Україні підготовка менеджерів за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями вищої освіти здійснюється багатьма закладами вищої освіти відповідно до Стандартів вищої освіти, у яких регламентовано

оволодіння загальними та спеціальними (фаховими) компетентностями, а також досягнення програмних результатів навчання. Обов'язковою фаховою компетентністю для менеджерів зазначених рівнів вищої освіти є «...здатність формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички...» – для освітнього ступеня «бакалавр» та «...здатність формувати лідерські якості та демонструвати їх у процесі управління людьми...» – для освітнього ступеня «магістр» [1,2]. Узагальнюючи програмні результати навчання, можемо зазначити, що менеджер повинен демонструвати знання теорій, методів, функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства, навички лідерства та командної роботи, взаємодіяти з людьми, впливати на їх поведінку для вирішення завдань, які стосуються галузі менеджменту [1,2].

Лідерство – це здатність окремої людини або групи людей впливати на послідовників або інших членів організації й спрямовувати їх. Це означає, що воно походить від соціального впливу, а не від влади. Лідеру не потрібно мати безпосередньо підпорядкованих осіб. Він повинен мати ціль, щоб інших мотивувати, надихнути для її досягнення, і що є дуже важливим – максимізація зусиль з боку лідера для досягнення поставленої мети. Крім того, лідер повинен чітко розуміти місію організації та її перспективи розвитку (vision), або їх сформулювати у разі відсутності таких.

Лідерство передбачає прийняття обґрунтованих, іноді складних рішень, створення та формулювання чіткого бачення майбутнього, встановлення досяжних цілей та наділення оточуючих (членів групи) знаннями й інструментами, необхідними для досягнення цих цілей. Ефективний лідер володіє такими характеристиками:

- впевненість у собі,
- сильні комунікативні та управлінські здібності,
- творче та інноваційне мислення,
- наполегливість у разі отримання невдач,
- готовність йти на ризик,
- відкритість до змін,
- врівноваженість та реактивність у кризовий період,
- ефективне управління продуктивністю,
- харизма, емоційний інтелект, емпатія [3].

На теперішній час закордонні науковці зазначають, що лідерство охоплює основне вміння та готовності надихати інших. Ефективне лідерство ґрунтується на ідеях — як оригінальних, так і запозичених — які ефективно передаються іншим таким чином, щоб вони залучали їх у достатній мірі, щоб діяти так, як хоче лідер. Лідер надихає інших діяти, водночас керуючи тим, як вони діють. Він повинен мати навички критичного мислення, щоб знати, як найкраще використовувати ресурси, які є в розпорядженні організації [4].

Менеджер, який керує людьми, займаючи певну посаду завдяки своїй владі, називають формальним лідером. Його влада поширюється переважно на виробничі відносини та здійснюється за схемою «начальник – підлеглий» (він має владу над підлеглими, оскільки вони залежать від нього у питаннях розподілу завдань, нарахування заробітної плати, просування по службі тощо).

Владні позиції керівника зміцнюються, якщо він, окрім формальних підстав керувати, завоює прихильність підлеглих завдяки особистим якостям – компетентності, рішучості, цілеспрямованості, енергійності, вмінню пробуджувати ентузіазм тощо, тобто виявить лідерські якості, що ґрунтуються на неформальній основі.

Лідерство вимагає рис, які виходять за межі управлінських обов'язків. І лідери, і менеджери повинні керувати ресурсами, які є у їхньому розпорядженні, але справжнє лідерство вимагає більшого. Оптимальним варіантом з точки зору фірми є поєднання в одній людині як формальних, так й неформальних важелів впливу. Особливо важливим лідерство є для менеджерів, що здійснюють керівні дії з визначення цілей організації, підрозділу, координації зусиль підлеглих, оцінки результатів їхньої діяльності, мотивації їх до роботи (власним прикладом, рішучістю, впевненістю, умінням вести за собою), забезпечення командної взаємодії, а також підтримка інтересів групи за її межами, визначення перспектив розвитку колективу.

У процесі вивчення діяльності успішних керівників вчені зі сфери менеджменту намагались сформуванати єдину теорію лідерства, виділити якості, які характерні для лідера, узагальнити досвід їх діяльності. Тому, на теперішній час виділяють такі теорії лідерства: з позиції особистих якостей, підхід з позиції людської поведінки, ситуаційний підхід, теорії транзакційного лідерства, трансформаційного лідерства [3]. Трансформаційне лідерство – це стиль лідерства, при якому лідери створюють надихаюче бачення майбутнього, мотивують своїх послідовників досягти цього, успішно керують впровадженням та розвивають членів своїх команд, щоб вони були ще більш ефективними у майбутньому [5].

Отже, можемо зазначити, що лідерство – це процес соціального впливу, який максимізує зусилля інших, спрямовані на досягнення мети. Для менеджера оптимальним є поєднання формального та неформального лідерства.

Використані джерела:

1. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затверджений наказом Міністерства освіти й науки України від 29.10.2018 за №1165. URL :<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/073-Menedzhment.bakal.06.04.22.pdf>

2. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» для другого (магістерського) рівня вищої освіти, затверджений наказом Міністерства освіти й науки України від 10.07.2019 за №959. URL :<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/07/12/073-menedzhment-magistr.pdf>

3. Mary K. Pratt Definition leadership. URL : <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/leadership> (дата звернення 16.04.2022)

4. Susan Ward What is leadership? URL :
<https://www.thebalancesmb.com/leadership-definition-2948275> (дата звернення
16.04.2022)

5. How good are your leadership skills? URL :
https://www.mindtools.com/pages/article/newLDR_50.htm (дата звернення
16.04.2022)